

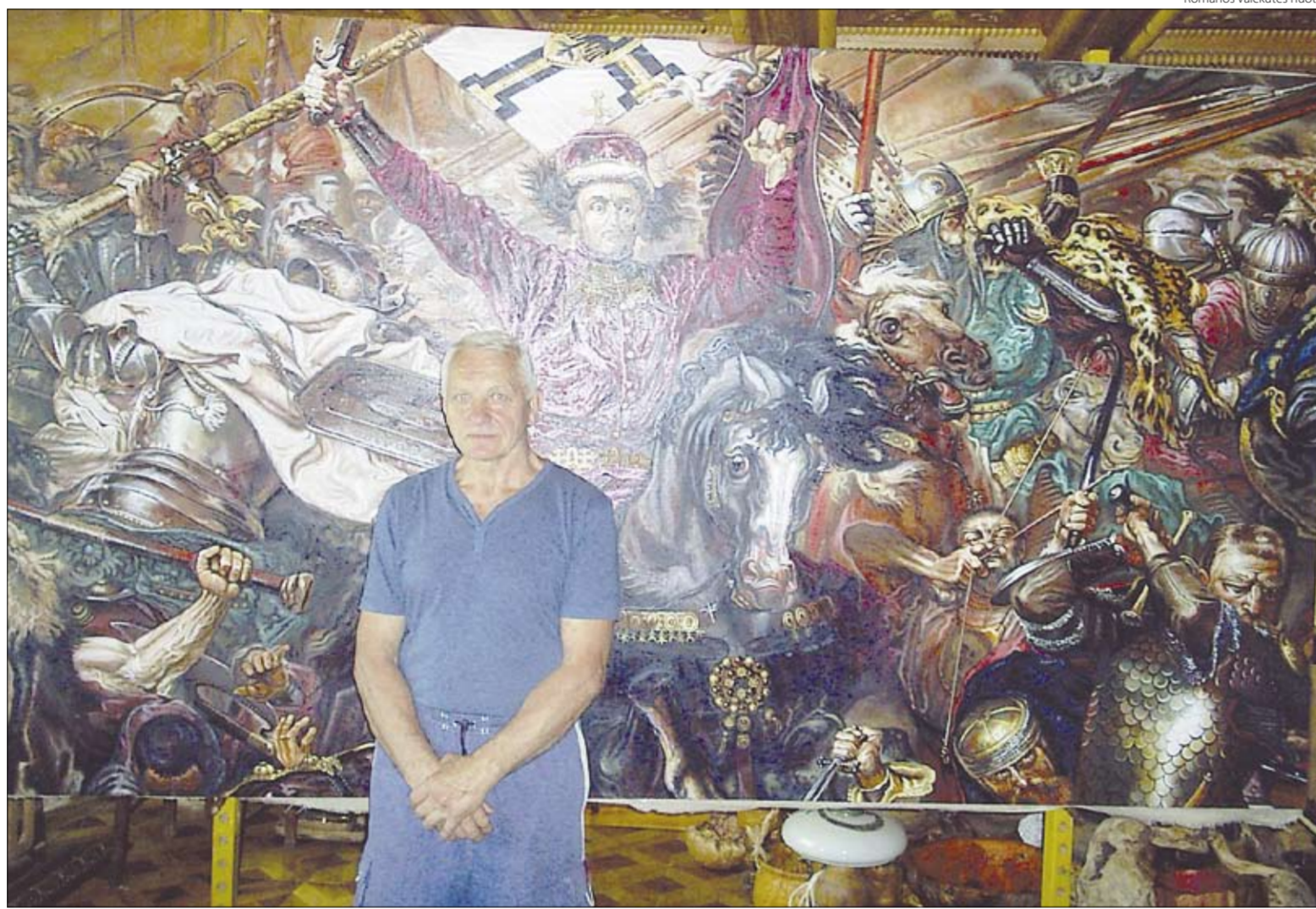

Vareniškio kūriniuose - Lietuvos istorija

Vareniškis menininkas Vytautas Baublys - Lietuvos rekordininkas: jo nutapyta garsiojo lenkų dailininko Jano Mateikos paveikslą "Žalgirio mūšis" kopija (147x338 cm) pripažinta didžiausia kopija, o svarbią Lietuvos istorijos datą - Žalgirio mūšio 600-ąsias metines - jis sutinka baigęs šio paveikslą originalaus dydžio fragmento kopiją.

Romana VAIČKUTĖ

Lietuvoje tarsi rasos lašelias saulėtą rytą švyti įvairiapusiais talentais ir nepaprastu darbštumu apdovanoti žmonės - kuklūs, gilūs, nesigirdami kuriantys grožį. Vareniškoje taip pat gyvena toks lietuviškas grynuolis, talentingas menininkas V.Baublys, nesiekiantis nei garbės, nei pripažinimo. Vareniškiai su V.Baublio kūryba pažįstami seniai - pirmieji jo darbai buvo eksponuojami dar sovietmečiu. Tačiau jau tada, kai daugelis gūžėsi savo darbais bijodami neįtikėti partiniams vadukams, reguliavusiems kultūrą ir meną, iš Perlojos kilęs Vytautas buvo savimi - jis nevedimainiavo ir nesistenėgė būti saldus, todėl darė taip, kaip jautė, - daugialypėje jo kūryboje buvo ryškūs Lietuvos istorijos motyvai, jo rankomis atgimė didieji Lietuvos kunigaikščiai, partizanų vadai, vaidilos. Tuo laiku tai buvo tolygu nusikaltimui, tačiau užsipykęs perlojiškis elgėsi taip, kaip liepė jo širdis. O lietuviška kovotojo dvasia jo kūryboje - iš tėvų, iš gimtinės Perlojos, garsios istorine savo praeitimi, stipriais ir kovingais žmonėmis. Kunigaikščiai Vytautui Didžiajam prieškario metais statytas paminklas išliko ir sovietmečiu - jo taip ir neišdriso nugriauti, nes, sako, perlojiškiai jį užstojo savo krūtinėmis. "Aš iš Perlojos", - prataria Vytautas ir tuo, regis, viskas pasakyta. Jis priduria: "Daugelis plaukė pasroviiui, jie nebuvo kovotojai, net bijojo pristelėti prieš. Mano darbus tada nelabai ir imdavo į parodas - neatitiko sovietinės koncepcijos".

► REKORDAS. Prieš keletą metų agentūra "Factum" šį Vytauto Baublio paveikslą įtraukė į Lietuvos rekordų knygą, kurioje pažymėta, kad tai yra didžiausia paveikslą "Žalgirio mūšis" kopija

Garsusis paveikslas iš karto buvo pripažintas kaip unikaliausia 1410 m. prie Grimvaldo įvykusio "tautų mūšio" meninė vizija, su nepaprastai įtaigiu milžiniškoje drobėje (4,26 mx9,87 m) perteikianti sąjungininkų kariuomenės pergale prieš Kryžiuočių ordiną ir jo talkininkus. Monumentaliame paveiksle atskleidžiamas lemtingas Žalgirio mūšio pabaigos reginys - įmirtingai besikaunanti nesuskaičiuojamų karių grumtynė. Šioje J.Mateikos meninėje vizijoje, kurioje regima daugiausiai nei prieš pusę tūkstantmečio įvykusių kautynių kulminacinė akimirka, ypatingas dėmesys sutelktas į besigrumiančių kariuomenių vadus - ant žirgo pergalės ekstazėje triumfuojantį Lietuvos didįjį kunigaikštį Vytautą ir paskutines akimirkas prieš žūtį kovojantį didįjį

sidėjus Atgimimui, 1988 metais, atsirado galimybė išvažiuoti su vareniškiu delegacija į Lenkiją, Mikolajkus. V.Baublys vyko tikėdamasis rasti šio paveikslą reprodukciją. Nusipirkti nepavyko, tačiau šią reprodukciją jam padovanojo vietinės vidurinės mokyklos direktorius. Grįžęs Vytautas ėmėsi darbo. Žvilgčiodamas į originalo reprodukciją, menininkas garsiąsias istorines asmenybes tapė savo drobėje, stengdamasis tiksliai ir preciziškai atkurti kiekvieną potėpį, šviesos ir šešėlių žaisimą, kiekvieną, net ir mažiausią, detalę. Visas 90 istorinių asmenybių (beje, šiame paveiksle yra ir paties J.Mateikos veidas) Vytautas įsiminė. Jis prisipažįsta, kad įkvėpimo ir energijos sėmėsi mitinguose. Kadangi dirbo "valdiškame" darbe dailės dirbtuvėse, kur darydavo įvai-

pajautimą, kaip kempinė jis sugėręs garsių mokytojų - Ušinsko, Prapulenio, Švažo, Mozūraitės-Klembienės - mokymą. Nors gyvenimas vedė kitais keliais, bet kas buvo duota gamtos nuo mažumės, lydi. Su šypsena prisimena ankstyvą vaikystę, kai mama nupirko pirmąjį sąsiuvinį, į kurį jis turėjo rašyti pirmąsias raides, bet pasislėpęs, pasisėlėdamas cheminį pieštuką, jį visą pripiešė...

Daugiau nei keturi dešimtmečiai trunkantis kūrybinis laikotarpis subrandino menininko patirtį, tačiau idėjų versmė neišsenka. Jų semiasi ir iš dabarties, ir iš praeities. Vasarą jis skiria medžiagų paieškai. Nardo Merkysje ir ieško juodojo ažuolo, o suradus iškelti iš upės gal kelis tūkstantmečius sraunių vandenų skalautą ažuolo pliauską, permirkusią ir įgavusią juodą spalvą, ne taip jau paprasta; laiko prireikia ir kriauklėms, kurių ieško vietiniuose vandenyse, kaip ir neįprastų medžių ar kelmų - vietiniuose miškuose. Ir, pasak Vytauto, kai turi medžiagų, žiūri, ką iš jų galima padaryti.

► Mano darbus tada nelabai ir imdavo į parodas - neatitiko sovietinės koncepcijos

Kryžiuočių ordino magistrą Ulrichą von Jungingena. "Žalgirio mūšio" kompozicinė ašis - Lietuvos valdovas Vytautas Didysis. Ypatinga ekspresija ir kautynių dinamiškumu pasižymi aplink Vytauto Didžiojo figūrą sugrupuotos mūšio scenos. J.Mateikos paveiksle "Žalgirio mūšis" galima identifikuoti net apie 90 istorinių asmenų, minimų šaltiniuose kaip mūšio dalyviai.

Taigi Vytautui, visa savo esybe pasinėrusiam ir gyvenančiam garbinga Lietuvos istorine praeitimi, iš kurio jis sėmėsi idėjų kūrybai, nutapyti šio paveikslą kopiją prilygo didžiausiam gyvenimo darbiui. Pra-

rią vaizdinę agitaciją, tapydavo po darbo, poilsio dienomis, nuvogdavo laisvą minutę ir darbo metu. Trečdalis originalo dydžio kopiją V.Baublys nutapė per trejus metus.

Prieš keletą metų agentūra "Factum" šį V.Baublio paveikslą įtraukė į Lietuvos rekordų knygą, kurioje pažymėta, kad tai yra didžiausia paveikslą "Žalgirio mūšis" kopija - 147x338 cm dydžio, drobė, tapyta aliejumi. Šį paveikslą autorius saugo savo namuose, tačiau "išleidžia" ir į viešumą - ne kartą juo gėrėsis ir žavėjosi įvairių parodų lankytojai, beje, jis buvo rodomas ir Seime vykusioje parodoje.

Nepriklauso V.Baublys jokioms sąjungoms - dirba pats sau vienas, išsiklaudydamas iš save, išsižūrėdamas į gamtą, teikiančią nuolatinę įkvėpimą, kunkuliuojančią jo širdyje ir patriotinius jausmus budinančią karžygių dvasią, kuria pulsuoja jo kūriniai.

V.Baublio kūryboje - kaip ant delfino mūšų tautos istorija, svarbiausis akcentas ir žmonės... Kažin kuriais dar Lietuvos menininkas paveikslais, skulptūromis, mozaikomis, metalo plastika rašė šlovingą savo tautos istoriją? O gal jis yra vienintelis universalus menininkas, kurio kūryba yra varta būti pripažinta Lietuvos nacionaline vertybe?

ŽALGIRIS

Nr. 61

Visai neseniai Lietuva atsisakė privalomosios karo tarnybos. Muštro kariuomenėje išvengę jaunuoliai džiūgauja. Ekstremalios situacijos ar paskelbto karo atveju Tėvynė būtų patikėta "kariams už pinigų".

O kur patriotizmas? Jo gi nenupirksi. Apie tai pokalbis su naujuoju Lietuvos šaulių sąjungos vadu, buvusiu Krašto apsaugos savanorių pajėgų vadu, pulkininku Antanu PLIESKIU.

- Kokia iš tiesų Šaulių sąjungos paskirtis?

- Šaulių sąjunga perėmė prieskario Lietuvoje 1919 metais įkurtos Šaulių sąjungos funkcijas. O pagrindinis tikslas yra stiprinti gynybinę Tėvynės sistemą. Klausimas - kaip? Visų pirma ugdati jauną piliētį, organizuojant įvairias priemones šiam tikslui pasiekti ir tęsiant prieškarinį Šaulių sąjungos veiklą. Labai plati programa, labai sunki užduotis, didelė atsakomybė.

- Tai Šaulių sąjunga - trampilas jaunimui ir kariuomenei?

- Parenkti kariuomenei ar apskritai atvesti į karių tarnybą nėra

SU ŽALGIRIU - UŽ LIETUVĄ!

Specialus dienraščio "Respublika" priedas

Kas mus gins, jei karas? Samdiniai?

pagrindinė Šaulių sąjungos užduotis. Svarbiausia išugdyti dorą pilietį - žmogų, kuris būtų doras lietuvis, žinotų savo gimtinės istoriją, mylėtų savo kraštą, o jeigu reikės - mokėtų jį ginti.

Dauguma kaip gynybą įsivaizduoja tik vyrus su šautuvais, bet gynybos formų yra labai daug - nuo pilietinio pasipriešinimo iki galų gale sąžiningo ir dorą darbo. Daug šaulių baigė Karo akademijas ir tapo karininkais, policininkais ar pasieniečiais. Tačiau tai nėra pagrindinis tikslas.

Mes nerengiamo karių - svarbu, kad jaunimas išmoktų dienotvarkės. Atvykęs į vaikų vasaros stovyklą, matau, kaip tie karininkai dirba su jaunimu. Paklausus, kodėl jie čia, man atsako, kad specialiai ima atostogas ir atvažiuoja visą savo patirtį ugdati patriotišką ir atsakingą jaunąją kartą.

- Mūsų dienomis jaučiama patriotizmo stoka. Dėl to didėja emigracija, nusikalstamumas, netvarka keliuose ir t.t.

- Sunku būtų tai pasverti. Aš tai vertinu labai paprastai. Jeigu mes šventinę dieną ar svarbių sporto varžybų metu einame Vilniaus gatve ir matome automobilius su mažomis mūsų tautinėmis trispalvėmis, nežinau, tai vertinti kaip daug patriotizmo ar kaip mažai.

Patriotizmo niekada nebuvo per mažai, jo negali būti ir per daug. Šis jausmas yra išugdomas. Ne per kariuomenę ar dar kokią instituciją jis įskiepijamas, tai natūralus jausmas. Žmonės, su kuriais man tenka susidurti, patriotizmo tikrai turi užtektinai. Tereikia jį nukreipti tam tikra protinga vaga. Kad ir skustagalviai. Tai nėra fanatikai, jie tiesiog nesuorientuoti žmonės.

- Lietuva atsisakė šauktinių kariuomenės. Kaip tai gali atsiliepti šalies saugumui?

- Kiekvienas vertina savaip. Aš manau, kad visa tai įvertins laikas ir pati visuomenė. Taip pat klausimas ir dėl profesionalios kariuomenės. Aš galiu pasakyti viena-reikšmiškai - jokia kariuomenė ne-užtikrins saugumo ir gynybos. Todėl šiandien mūsų šalis yra NATO narė. Ne Lietuvos kariuomenė, o Lietuvos valstybė yra NATO narė. Ir mes esame kolektyvinės gynybos sistemos dalis. Bet visų pirma turime prisiimti atsakomybę sau - kaip valstybei, galų gale kaip piliečiams. Ir mes turime užtikrinti gynybą, o ne kažkas. Ne kaimynas atėjęs padės jums apsiginti nuo plėšiko, bet jūs pats.

Taigi tam reikalui ir yra Šaulių sąjunga, savanorių pajėgos. Man dar būnant savanorių vadu, paskutiniiais metais, ypač padaugėjo vyrų, kurie atėjo savanorių.

Iki šiol nesuprantu, kodėl visi kalba, kad savanoriai ateina tie, kurie bando išvengti privalomosios karo tarnybos. Šauktinių kariuomenės visai neseniai atsisakė ir Švedija. Tačiau ten savanorių pajėgos be galo didelės ir stiprios.

Yra numatyta bendra Europos Sąjungos šalių kariuomenė ir tokios diskusijos vyko dar Lietuvai stojant į NATO. Kitąmet Lietuvos batalionas budės Europos Sąjungos kovinėje grupėje. Tai realiai ES kariuomenė ir egzistuoja. Tačiau sugrįžkime prie to, kad turėtume apsiginti patys, kol ateis pagalba.

- Lieka profesionali kariuomenė. Ar iš tikrųjų to profesionalumo užtektinai?

- Apie tai gali spręsti tik kariuomenės vadovai, nes kiekvienas karys turi atitikti tam tikrus reikalavimus, apie jo tinkamumą ar netinkamumą sprendžia vadai. Kariai yra perėję specialų parengimą. Jie profesionalai - jų pasirengimas profesionalus, tam jie rengiasi ilgą laiką. Po to, kai Afganistane buvo nušautas Lietuvos karys, trys profesionalai paskelbė paliekantys tarnybą. Tačiau tai neįrodo jų neprofesionalumo. Profesionalus karys yra testuojamas. Dėl profesionalumo šiuo atveju neturėtų kilti klausimų.

Profesionali tarnyba yra darbas. Jeigu jūs neatliekate savo darbo - jūs jo netenkate. Taip pat yra ir tarnyboje. Profesionalus karys galų gale, paprastai sakant, yra darbininkas, kuris gauna atlygį už tarnybą.

- Ekstremali situacija. Mobilizacija. Kiek patirtų išdrįstų ir eitų ginti Tėvynę? Tautos savimonė prieš du dešimtmečius buvo stipresnė...

- Sunku kalbėti apie ekstremalią situaciją, jos neišgyvenus. Priešimenu, paskelbus nepriklausomybę, apie 1994 m., kai pradėjau tarnauti, tuo metu buvo tokia šešėlinė provokatorių kariuomenė, kurios kariai mūsų, jau nepriklausomos Lietuvos kariuomenės karių, klausė ir stebėjosi, iš kur mūsų tiek daug susirenka, kai kyla kokia nors grėsmė.

Ginklą, esu įsitikinęs, griebtų ne vien tas, kuris yra atlikęs privalomąją karių tarnybą ar kuris dažniau dažnasvydi.

Kalbant apie karines pajėgas, vien savanorių šiuo metu yra apie 4 tūkstančius. O planuose numatyta, kad apie 2015 m. Lietuvos profesionalioje kariuomenėje būtų apie 15 tūkst. karių. Apie atsargos karininkus ir visą rezervą kalbėti sunku, paprastai tokie duomenys neskelbiami.

Kalbino Jonas VARNAS

Liepos 15-ąją Žalgirio mūšiu sukanka 600 metų. Lietuviai, lenkai, baltarusiai, ukrainiečiai, rusai - paminėjus Žalgirio mūšį visi turėtų ką pasakyti. Mokslinės studijos, meno kūriniai. O Vakarų Europa neturi ko apie tai pasakyti. Europa tą datą jau seniai pamiršusi. Kodėl tik mums ji svarbi?

Ką Žalgirio mūšis reiškia Lietuvai? Ir kodėl jis taip mažai reiškia Europai?

Apie tai prie apskritojo ŽALGI- RIO NACIONALINIO PASIPRIE- ŠINIMO JUDEJIMO stalo kalbėjosi istorikai Alvydas NIKŽENTAITIS, Darius STALIŪNAS, Nepriklausomybės Akto signataras Rolandas PAULAUŠKAS ir žalgirietis Gediminas JAKAVONIS.

G.JAKAVONIS: Skaičiau Didžiosios Britanijos spaudoje. Klausimas ar žinote, kokia viduramžių valstybė buvo pati didžiausia Europoje? Visiems buvo didžiausia nuostaba, kad tai dabartinė nedidelė Lietuva. Buvo tik kunigaikštystė, bet užėmė didžiausią plotą Europoje. O tokie dalykai kaip Žalgirio mūšis, vienas didžiausių mūšių, kuriame kovėsi 70 tūkstančių, Vakarų Europoje lyg ir negirdėtas. Kai pasakai žodį "Griunvaldas", kad ir apsišvietusiems žmonėms, paprastai turi aiškinti, kas tai yra. Jie negirdėję. Nors tas mūšis ir istorinėje, ir mokslinėje literatūroje vadinamas tautų mūšiu. Juk ne vien lietuviai su lenkais kovėsi prieš vokiečius. Ir švabai, ir bavarai, ir danai...

D.STALIŪNAS: Vakaruose istorinė sąmonė kitokia. Ir Rytu Europos, net Vidurio Europos praeitis vakariečius mažiau domina ir atrodo mažiau svarbi. Tie dalykai greitai nepasikeičia. Tik laipsniškai galiame šį tą daryti. Tarkim, istorijos mokslas šiek tiek keičiasi, tačiau labai nedideliais žingsniais. Galbūt ateis laikas iš naujo apmąstyti tos valstybės (Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės) praeitį.

R.PAULAUŠKAS: Kalbant apie istoriją, pirmiausia klausiu: ar istorija yra objektyvus mokslas, tyrinėjantis kažkokius dėsnius, ar tai vis dėlto interpretacijos.

Sakyčiau, interpretacijos. O jeigu tai interpretacijos, tai kiekvienas tempia ant savo korpulio. Ir pagrindinės istorijos dalys vyko praėjusio amžiaus 9-ajame dešimtmetyje, kai lietuviai buvo dar ne-

politinis veiksnys Europos žemėlapyje, ir mums iš esmės vietas ten neliko. Jau paskui, dar šiandien bandome šiek tiek atsikovoti tos istorijos.

Jei pasigilintume į vokiečių mitologiją arba istoriją (tą, ant kurios laikosi vokiečių tauta), galėtume išskirti daug klausimų ir suabejoti to tikrumu. Gal tai tik tam tikra mitologija, kuri vokiečiams naudinga? Jie, būdami didelė tauta, pri-meta totų mąstymą ir mums.

Bet ar iš tikrųjų taip buvo, ar labai abejočiau. Savo tokius argumentus paremičiau kad ir pastarųjų metų įvykiais.

Ar, augęs prie tarybų valdžios, karš vienai pačiai. Šiandien žiūrėtin "Discovery" televizijos kanalą atrodo, kad jei nebūčiau gyvenęs Tarybų Sąjungoje, neturėčiau supratimo, kas čia vyko. Ten rodoma visiškai kita istorija. Paklausite bet kurio amerikiečio, kas nugalėjo šiam kare. Pasakys, kad jie. Tai tik rodo, kad istorija kuriama kiekvieną dieną.

Kad ir mūsų pastarųjų metų Lietuvos istorija. Yra žmonės, kurie šiandien iškeliami kaip nepriklausomybės šaukiai. Bet aš, būdamas pats to proceso dalyvis, galiu pateikti labai daug argumentų, kad buvo ne visai taip.

Iš pradžių įvyksta tam tikri reiškiniai, o paskui jau kuriami mitai, interpretacijos ir tempiamas ant vieno arba kito korpulio. Apibendrinčiau taip: istorija yra amžina kova dėl praeities. Ir ji niekada nesibaigs. Taip bus amžinai, ir tai priklausys nuo valstybės dydžio, nuo jos galių, nuo supratimo, kad istorija yra kuriama nuolat ir kad tai yra būtinas dalykas tautai egzistuoti. Ir nereikia bijoti, kad didžia dalimi tai yra mitai. Mes dažnai šito bijome, norime būti labai objektyvūs.

G.JAKAVONIS: Bet koku atveju Žalgirio mūšis yra realus, įvykęs mūšis, tai nėra koks mitas, tik daugiau interpretacijų. Kokia vis dėlto 1410 me-

tais Žalgirio mūšio reikšmė pačiai Lietuvai ir visai Europai?

D.STALIŪNAS: Na, tas žodis "istorija" yra daugiaprasmiš. Istorija, kaip masinės sąmonės reiškinys, ir istorija, kaip mitas, kaip istorinės politikos reiškinys, iš tikrųjų yra manipuliacijos įrankis arba tai, ko reikia tautiniam identitetui ar dar kažkam.

Bet šalia egzistuoja istorija kaip mokslas, kuris yra kitoks negu tikslieji mokslai. Ir istorikai dėsnį užkoduoja, siekia objektyvumo. Aišku, tas objektyvumas yra šiek tiek kitoks nei tiksluosiuose moksluose. Akademiniam pasaulyje praeities dalybos, kaip politikos, gerokai sumažėja. Iš tikrųjų tiek kiek galima siekiama istorinio objektyvumo.

A.NIKŽENTAITIS: Judėjimai šia linkme, galime pažymėti, yra objektyvūs, nes labai aiškiai skiria tuos lygmenis.

Imame ir bandome atsakyti į klausimą, kas galų gale lėmė jėgų persigrupavimą ir Lietuvos-Lenkijos iškilimą. Ne pats mūšis ir ne pergalė Žalgirio mūšyje.

Iš tikrųjų vokiečių ordinas turėjo perteklinį biudžetą, todėl galėjo ir samdinius samdyti, ir skolinti kitiems dalykams. Svarbiausia, kad po mūšio ordinas faktiškai turėjo sumokėti karines reparacijas - 100 000 kapų čekiškų grašių.

Tais laikais žveriška pinigų suma. Mano supratimu, šios 100 000 reparacijos, sutinka daugelis istorikų, gal yra svarbesnės negu pergalė šitame mūšyje.

Ir tai, kad sakoma, jog Žalgirio mūšyje buvo daug kariuomenės, 70 tūkstančių, sakyčiau, yra perdėti skaičiai. Galbūt reikėtų tuos skaičius mažinti iki 20 tūkst.

Dabar kitas dalykas: kaip buvo reaguojama tuoj po Žalgirio mūšio? Turėtume kalbėti apie vieną didžiausią, bent jau šiam regione, propagandinių akcijų. Nebuvo svarbi vien tik pergalė, bet buvo svarbu, kaip ji bus suvokta kitose pasaulio šalyse.

Šita propagandinė akcija buvo prasidėjusi jau prieš patį mūšį, bet ypač suintensyvėjo po Žalgirio mūšio. Propagandinį karą lietuviai tada laimėjo.

R.PAULAUŠKAS: Propagandinis karas prasidėjo XV a. Ir nuo mūsų kartų, gyvenančių dabar, priklauso, ar to karo rezultatas menkės mūsų naudai, ar stiprės. Aš ir laikau istoriją amžina kova, orientuota į ateitį. Yra pasakymas: kas kontroliuoja praeitį, tas kontroliuoja ir dabartį, ir ateitį. Yra gausybė argumentų.

Visais laikais, net dabar, neslopsta propagandiniai elementai. Kas darosi su Antrojo pasaulinio karo rezultatais? Sakykime, su reikšminamas Ribentropo-Molotovo paktas, bet visiškai užmiršamas Miuncheno paktas. Kyla klausimas, ar Ribentropo-Molotovo paktas galėjo atsirasti be Miuncheno. Bet Vakarams tas klausimas šiandien yra nenaudingas.

Šiandien Rusijoje yra valdžia, kuri taip pat pataikauja Vakarams. Keičia tą konceptą, kuriame mes gyvenome 50 metų. Ateis kiti, bus kiti interesai, susiklostys kitokia geopolitinė padėtis ir mes matysime vėl kitą pasaulį. Lietuvių istorijos vadovėliai parašyti prieš 30 metų ir dabar atrodytu, kad rašo apie kitus dalykus. Dėl to aš keliu klausimą, kas yra istorija apskritai?

Netgi apie tai, ką ponas Nikžentaitis kalbėjo, esu visiškai tikras, atsisėdęs oponentas visiškai tuoj pačiu faktų pagrindu visai kitaip interpretuotų daugelį dalykų ir pirmiausia, be abejo, skaičius. Jau da-

bar daug kam kelia abejonių tie skaičiai, kurie ne tik Žalgirio mūšyje, kurie apskritai minimi tų laikų mūšiuose.

Gražiausias pavyzdys - totorių-mongolų karai, kur minima pusė milijono karių. Kai pabandau įsivaizduoti, ką reiškia pusė milijono žirgų, atjojančių iš Mongolijos, tai norėčiau, kad kas nors man paaiškintų, kaip tai praktiškai įmanoma. O enciklopedijoje ir šiandien rašoma, kad mongolai su puse milijono kariuomenės jojo į Europą.

Valstybė turi turėti aiškų suvokimą, ką ji nori iš savo istorijos gauti, suprastama, kad ir viena, ir kita valstybė tą pačią istoriją interpretuos savo naudai. Tegu dėl detalių istorikai ginčijasi, bet turi būti konceptas. Jei mes savo Žalgirio mūšį turime sau kaip naudingą reiškinį, jį reikia šiandien visokeriopai puselelėti, plėsti, rodyti pasauliui ir kovoti dabartinėje erdvėje dėl praeities turint omeny rezultatą ateityje.

G.JAKAVONIS: Vis dėlto mes, kaip valstybė, po Žalgirio mūšio pasiekėme rezultatą - patys be jokios invazijos iš Vakarų galėjome viduje spręsti savo likimą. Kas galėtų paneigti, kad žmonėms toje valstybėje pasidarė gyventi geriau?

R.PAULAUŠKAS: Kitaip tariant, ar to propagandinio karo rezultatas pasiekė eilinį LDK gyventoją? Ar paprastas gyventojas išgirdo tokio didžiulio mūšio aidą?

A.NIKŽENTAITIS: Politinės tautos nebuvo, ir žiūrėti į tai, ar davė ką nors kiekvienam žmogui, nereikėtų.

Šiandieninei visuomenei, perfrazuosiu, ku geriau gyvena, tuo mažiau reikia istorijos

Darius STALIŪNAS
Sveičias

cmk

Bet, be jokios abejonės, ne vien didysis kunigaikštis, ne vien Lenkijos karalius, ne vien jo aplinka apie šį mūšį kalba, bet ir visuomenė.

Tik vėliau, kai priėmėme krikštą, XVI a. yra užrašomi padaviniai, kurie siekia tas senesnes tradicijas. Ir tokia raštu užfiksuota istorinė diskusija vyko XVI a. be interpretacijų.

G.JAKAVONIS: Vytauto kulto atsiradimas, Žalgirio mūšis, didžiavimas savo tautos dalyvavimu, lietuviškos kilmės vadais, laimėjusiais mūšį, vis dėlto labiausiai simbolizuoja tarpukario Lietuvą praėjusio amžiaus pirmojoje pusėje. Iki to meto Vytautas, vienas valstybės vadovų, tokios pagarbos neturėjo. Kodėl?

D.STALIŪNAS: Reikėtų pradėti nuo to, kad 1410 m. Žalgiris, apie kurį čia šnekame, lietuvių istoriniame epe arba kokia kitokia forma beveik nefunkcionuoja. Yra pamainimas, bet tai nėra viena iš centrinių Lietuvos istorijų, nėra sureikšmintą ir t.t.

Bet 1910 m. nebuvo kur dėtis. Nes buvo 500 metų sukaktis. Tada įvykis buvo šiek tiek prisimenamas, prisimenama Vokietija, prisimenama vokiečiams, kas gali jiems atsitikti, kai yra nesusivieniję. Lenkai tą naudoja kaip antikvišką elementą. Lenkų ir vokiečių santykiai tuo metu buvo labai įtempti. Karinės iškilimo tokio didžiulio mūšio aidą?

A.NIKŽENTAITIS: Politinės tautos nebuvo, ir žiūrėti į tai, ar davė ką nors kiekvienam žmogui, nereikėtų.

1910 m. atsiranda tie, kurie mni Žalgirio mūšį. Yra atskirų tekstų, ir tarpukaryje vienas kitas, bet iš principo tai yra viskas iki sovietmečio.

Vėliau - ilgas stilius. 1910-ųjų tekstai duoda atsakymą - kodėl. Tuose tekstuose labai ryški ne tiek antikviška lietuvių linija (šiaip ar taip, LDK ir Lenkija kariavo su vokiečių ordinu). Priešas Žalgirio mūšyje buvo vokiečių ordinas. Tai ne tiek yra antikviško elemento, kuris tarsi trauktų plaukti iš paties

įvykio, kiek daugiau antilenkiško. Tame įvykyje bandoma sureikšminti lietuvių, Vytauto reikšmę ir visai sumažinti lenkų gebėjimus.

Tačiau tarpukario metai yra Vytauto kulto apogėjus, aukščiausias valstybės pakilimo taškas. Čia yra du skirtingi veikėjai arba du skirtingi atminties objektai.

Sovietmečiu bandoma vėl atvirkščiai padaryti. Mažinti Vytauto reikšmę ir užgožti viską Žalgirio mūšiu. Kitaip interpretuoti.

R.PAULAUŠKAS: Kolega iliustruoja tai, ką aš pasakiau: kad visa pastarojo šimtmečio istorija arba bandymai aprašinti praeitį, Vytautą ir sukurti Žalgirio antikvitetišką mitą, antiimperialistinį mitą. Šitas dalykas labai aiškiai matomas. Ir galima sakyti, kad Žalgirio įvykis ir buvo interpretacijos. Priklausomai nuo politinės valios ir poreikio. 1910-ieji - lietuvių tautos ir valstybės gimimo užuomazgos. Ne tautos - valstybės gimimo užuomazgos. Prisirėkė ideologinės bazės, istorinės bazės, ir atsiranda Žalgirio mūšio poreikis, jis iškelia-

Kas serga už "Žalgių", tas yra tikras lietuvis. Dėl to kauniečiai sovietmečiu yra laikomi lietuviybės puoselėtojais

Mes kalbame apie tautinius mitus, bet toli gražu tai nėra graikiško mito reikšmė. Tautinį mitą, vaizdinius pasitelkę žmonės bando sau paaiškinti dabartį, bando formuoti ir praeitį. Vytauto mito sudėtinė dalis ir XX a. buvo Žalgirio mūšis. Tik jis turėjo siaurą funkciją. Jis turėjo parodyti Vytauto kariūnų gebėjimus, nieko daugiau.

Kalbėdamas apie Žalgių ir Vytautą, matau labai aiškia jų hierarchiją. Vytautas yra herojus, o Žalgiris yra to herojaus vienas iš įrankių.

Įvyksta toks dalykas, kad bandoma visiškai nustumti užmarštin Vytautą ir sukurti Žalgirio antikvitetišką mitą, antiimperialistinį mitą. Šitas dalykas labai aiškiai matomas. Ir galima sakyti, kad Žalgirio įvykis ir buvo interpretacijos. Priklausomai nuo politinės valios ir poreikio. 1910-ieji - lietuvių tautos ir valstybės gimimo užuomazgos. Ne tautos - valstybės gimimo užuomazgos. Prisirėkė ideologinės bazės, istorinės bazės, ir atsiranda Žalgirio mūšio poreikis, jis iškelia-

Kas serga už "Žalgių", tas yra tikras lietuvis. Dėl to kauniečiai sovietmečiu yra laikomi lietuviybės puoselėtojais

Alvydas NIKŽENTAITIS
Sveičias

mas. Bet kyla problemų su lenkais, mes lenkus stengiamės eliminuoti.

1930-ieji. Smetonos valdžia, jiems reikia savų ideologinių prielaidų ir jie iškelia Vytauto reikšmę.

Ateina Tarybų valdžia, jinai duoda kitą konceptą ir istorikai pradeda rašyti šiek tiek kitaip.

D.STALIŪNAS: Turiu ginti istorikus. Manau, kaip tik tai, ką jūs pasakojote, remdamasis mano teiginiais, t.y. kad istorikai sugeba atskirti istorijos politiką, istorinę atmintį ir istoriją kaip mokslą. Tai, ką aš dariau, yra parodymas, kaip istorija naudojama. Dabar yra atskira,

Paradoksalu, bet prie bolševikų valdžios, nesvarbu, ko ji siekė, mes ir Žalgirio dvasią turėjome

Rolandas PAULAUŠKAS
Žalgirietis

tiesioginė paralelė, kurią kaip oficialią liniją bandyta diegti per sovietmetį. Tai nereikiška, kad visuomenė priėmė būtent tokią interpretaciją.

Lygiagrečiai su sovietine, spontaniškai, iš dalies iš akademinės višiuomenės, formuojasi kita Žalgirio mūšio interpretacija. Kaip simboliai. Jie mums tampa savai, pradeda funkcionuoti kažkas savarankiško, lietuviško, kaip mūsų atskirumo, net noro būti nepriklausomiems ideja.

Sądieneinei visuomenei, perfrazuosiu, ku geriau gyvena, tuo mažiau reikia istorijos. Per dvidešimt metų iš tikrųjų net patys nelabai suvokiame, kiek geriau gyvename įvairiais požiūriais. Aš manau, kad mes gyvename laisvoje, demokratiškoje valstybėje su visomis jos ydomis, dėl kurių, tiesą pasakius, pirmiausia mes patys esame kalti.

A.NIKŽENTAITIS: Pritariu, tuo metu žmonės pasinaudojo tomis nišomis. Ir Žalgiris jau nebėra siejamas su konkrečiu įvykiu. Bet kas serga už "Žalgių", tas yra tikras lietuvis. Dėl to kauniečiai sovietmečiu yra laikomi lietuviybės puoselėtojais vos ne "Žalgirio" dėka. Žalgirio vardas transformuojasi. Ir Žalgirio mūšis, ir "Žalgirio" vardas išlieka tam tikras lietuviškumo simbolis.

Vytautas dabar yra aukščiau už viską. Arba lietuvis yra aukščiau, man gal ne visai priimtina. Šiuo metu mes matome, kad Žalgirio metu jungėsi tautos, Žalgirio mūšio lauke jungėsi baltarusiai, lenkai...

R.PAULAUŠKAS: Labai gerai pažįstu Lenkiją. Nuolat ją stebiu. Jau daugelį dešimtmečių. Lenkų sąmonėje Vilniaus kraštas ir Lvovas su apylinkėmis tebėra jų žemė. Galėčiau pateikti kalnus politologų svarstymų ir šiaip publicistinių

straipsnių, kur tie dalykai yra nuolat primenami. Jeigu snėkšime apie Baltarusiją, manau, kad mes dar sulauksime didžiulės problemos, kada baltarusiai pradės rimtai kurti savo tautą, jiems reikės mitologijos. Visa mitologija bus ta pati, kuria remiamės ir mes. Ir jokio susitaikymo būti negalės, nes dvi tautos pretenduos į tą patį palikimą. Tiesiog nėra galimybių.

Beje, yra bandymų parašyti bendrą Europos Sąjungos istorijos vadovėlį, norint užglajstyti istorinius skirtumus. Pirmi bandymai labai sudėtingi ir rezultatų kol kas nedavė. Tai yra visiškai skirtingi interesai, koncepcijos.

Paradoksalu, bet prie bolševikų valdžios, nesvarbu, ko ji siekė, mes ir Žalgirio dvasią turėjome

Paradoksalu, bet prie bolševikų valdžios, nesvarbu, ko ji siekė, mes ir Žalgirio dvasią turėjome

Paradoksalu, bet prie bolševikų valdžios, nesvarbu, ko ji siekė, mes ir Žalgirio dvasią turėjome

Paradoksalu, bet prie bolševikų valdžios, nesvarbu, ko ji siekė, mes ir Žalgirio dvasią turėjome

Paradoksalu, bet prie bolševikų valdžios, nesvarbu, ko ji siekė, mes ir Žalgirio dvasią turėjome

Paradoksalu, bet prie bolševikų valdžios, nesvarbu, ko ji siekė, mes ir Žalgirio dvasią turėjome

Paragė Tadas KAREČKA

Nesutinkate? Diskutuokime!
www.respublika.lt